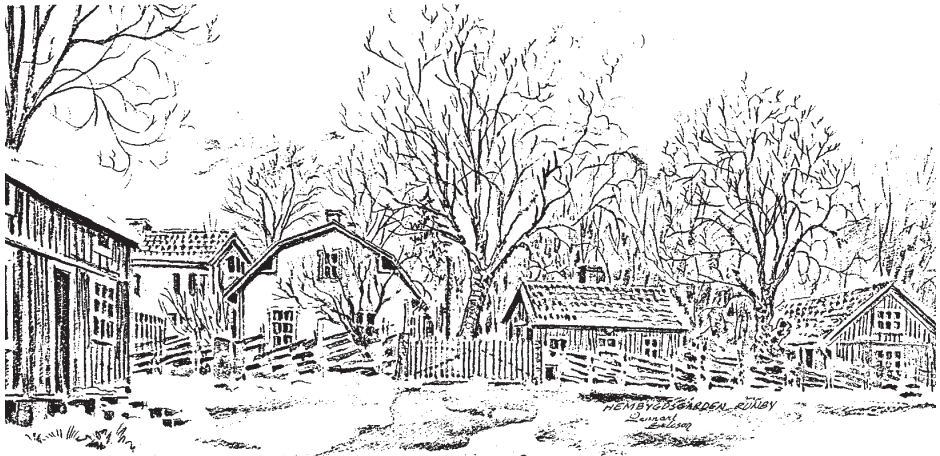


# HEMBYGDEN

Medlemsblad för  
Upplands Väsby Hembygdsförening



**Nr 4 December 2007**  
**Årgång 36**

# Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet.....	3
Program december - januari.....	4
Hedlunds historier.....	5
Smedby gårds historia genom tiderna.....	6
Vid köksbordet med Lennart Carlsson.....	11
Vigsel vid Hembygdsgården 18 augusti.....	12
Hur och vad man åt förr.....	13
En riktig post.....	14
Backspegel.....	15
Äldre ord och uttryck, som använts i våra trakter.....	18
Gräskärret.....	19
Året runt i bilder.....	22
Vid juletid, ett musikanterminne.....	24
Hitta rätt i Väsby.....	25
Hammarby kyrkas skyddsängel.....	26
Vad betyder hembygd för mig?.....	27
Almqvistaren.....	28
En julbordsklassiker.....	28
Nya rutiner för medlemsavgiften.....	29
Vikingalunken - rätt svar & vinnarna.....	29
Väsbykännare ur tiden.....	29
Julkorsord 2007.....	30
Hugo Sabel uppmärksamrad.....	32
Flera ök- och smeknamn i Upplands Väsby 1935-1960.....	32

Där inget annat anges har fotona tagits av Inga Lisa Gustafsson.

**[www.upplandsvasbyhembygdsforening.se](http://www.upplandsvasbyhembygdsforening.se)**

---

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Wäsby Tryckeri. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 800 ex.



## Ordföranden har ordet

I höst gläds jag verkligen med mina kamrater i styrelse, arbetsgrupper och andra som engagerar sig i det ständigt pågående arbetet med hembygdsföreningen och hembygdsgården.

Här kommer några exempel:

### **Böcker!**

Vi har under årens lopp sparat på oss loppisböcker så till den milda grad att vi inte längre har plats för alla.

Efter en viss sortering och vår senaste bokloppis tog boställegruppen på sig att forsla bort sånt som inte under alla dessa år blivit sålt trots det facila pris som vi alltid håller. Dammigt och tungt.

### **Staketet!**

Har du sett att staketet runt vår vackra Hembygdsgård är nymålat med falu rödfärg och på sina ställen lagat? Ett jobb vi skjutit upp länge. Men nu är det gjort!

### **Kristin!**

Kristin, vår resurs från det sk accessprojektet slutade hos oss på försommaren för att flytta till en annan förening som behövde hjälp med registreringsarbetet. Kristin jobbade med att dataregistrera våra föremål, dvs museiföremål i föreningens ägo. På det halvår hon var hos oss registrerades ca en tredjedel, vi har många föremål i våra samlingar!

Vi behöver henne igen!

Till vår stora glädje fick vi höra just det; Kristin kanske kan komma till oss igen! När vi deltog i länsförbundets uppföljningsträff angående accessprojektet fick vi ett halvt löfte om det. Stor lycka om vi kan få slutföra jobbet med att digitalisera vårt föremålsregister. Sedan väntar vårt stora bildarkiv på digitalisering.

### **Upplands Väsby Kommun**

Ett stimulerande engagemang där vi blir sedda och respekterade är vid de tillfällen vi deltar i Namnberedningen, har dialogmöten med Stadsarkitektkontoret, varit sakkunniga vad gäller delar av upplevelsestråken eller engagerat oss i att med Riksantikvarieämbetets hjälp ta fram förslag till ett kommunsmycke.

Förlagan är ett fynd gjort vid utgrävning av Odenslunda bytomt.

Samarbetet när det gäller Nationaldagsfirandet och att utse Årets Väsbybo blir mer omfattande för varje år. Tillsammans med kommunen har vi påbörjat ett projekt för att få fram tomtgränser, upplåtelseavtal och annat som reglerar vem som skall göra vad när det gäller Hembygdsgården. Inte minst hur vår möjlighet till parkering skall lösas.

### **Inför 2008!**

Planeringskonferens inför verksamhetsåret 2008 har vi genomfört.

Många ideér om verksamheten, hur den skall genomföras, vilka program vi skall bjuda på, vad som skall göra på gården, sommarcafeet, denna tidning, medlemsregistret, ja, ingen idé var för simpel för att ta upp till diskussion.

Tack till alla som gjorde att konferensen blev så idérisk och kreativ!

Nu vill jag på hela styrelsens vägnar önska er alla

### **Trevlig Helg**

och är du inte medlem, så bli det! Du behövs!

Kjerstin Björkman  
ordförande

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:



**Öppet hus i advent**  
på  
**Hembygdsgården**  
Söndagen den 9 december, 13-15

Musikunderhållning,  
Traktering  
Julfynda i mjölkammaren!

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

**Grötfest**  
i  
**Ladugården, 28 dec. kl 19.00**

**Underhållning • Gratislotteri**  
Endast medlemmar



Välkomna med anmälan till  
Inga Lisa Gustafsson tfn 590 336 42  
senast 20 december

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

**Följ med bortåt vägen**



**Nedslag i nordisk  
industri- och kraftverks historia**

Klas Lundkvist  
föreläser och visar diabilder

Söndag den 20 jan kl 13  
i ladugården

Kaffeservering

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan



Hembygdens redaktion  
önskar alla läsare en  
**God Jul och  
Ett Gott Nytt År**



Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den tjugofemte av

## Hedlunds historier

### Detta är en historia från 1940-talet.

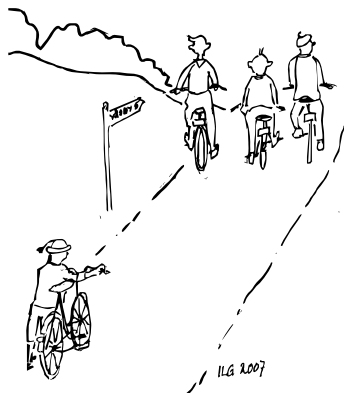
Riksmarschen gick ju under åren 1940-46 med Svenska Gångförbundet och Stockholms-Tidningen som arrangörer, som ett led i propagandan för fysisk beredskap. Man hade även landskamper med andra nordiska länder, och i varje liten by lockade man ut allmogen. Här i Väsby var det start på söndagarna med upprop vid skolan mitt emot Lundboms taxistation. Där, vid trappan ned mot skolan, var bord och stol utplacerat, så att den som tog emot anmälningarna hade någonstans att sitta och skriva ut deltagarkorten.

Och vi som deltog, tyckte det var festligt att vara landskampsdeltagare. Oftast var det samma deltagare, som betalade den krona det kostade. Man försökte ju slå sitt tidigare rekord för sträckan, som sträckte sig upp mot Wallstanäs, och sen var det ju en inbördes kamp mellan oss. Rune Ringarn var med i gänget och han var väl den som kämpade hårdast, oftast med lite halvspring, men vad gjorde det. Han var förresten likadan på vår sista skolresa, då vi var uppe på Åreskutans topp. Frågan är om han inte satt och väntade på klassen, då vi kom upp på toppen.

Jag kommer inte ihåg om jag berättat hur det

gick för mig vid ett annat tillfälle, då jag var halvvägs till Wallstanäs. Det hade nämligen varit en tågurspårning vid Werka och det fick vi ungar i Väsby reda på. Vi hoppade upp på cyklarna och stack iväg mot Werka och mycket riktigt, tåget hade sparat ur och det var ju något för oss att se.

När vi tittat tillräckligt länge, var det dags att vända hemåt igen, vilket för mig blev en lång promenad ledande cykeln. Jag hade nämligen fått punktering!



### *Julkalppstips* **Dräktalmanackan 2008 är klar!**

Den blir bara bättre och bättre, Dräktalmanackan, som nu kommer för tredje året. 10 dräkter från länet samt grannländerna på andra sidan Östersjön presenteras i ord och bild.

80 kr kostar den och vi köp av minst 10 ex får man den för 60 kr. Porto tillkommer. Ring kansliet 08-302180 för en beställning eller e-posta till [roland@hembygd.se](mailto:roland@hembygd.se).

### Dräktalmanacka

2008



Ur Göran Strömbecks noteringar:

## Smedby gårds historia genom tiderna

OMBYNS förhistoriska ålder vittnar gravfälten och runstenarna. Förhistoriskt är säkerligen också namnet Smedby, fastän äldsta belägget är så sent som från 1400-talet. Namnet är genomskinligt och tar var ingen ingående förklaring. Det kan nämnas att smedens yrke i forntiden stod högt i anseende.

Storgården (eller östra gården) i Smedby var ett av de få skattehemman i Hammarby vid nyare tidens början. Som skattejord återstod nämligen endast Eggeby, Dyvinge, Tryninge (sedermera Stjärnborg), Smedby (det största hemmanet).

Hela resten av socknen hade blivit skattefria i egenskap av kyrkogods (det adliga frälset) eller åtnjöt sådan förmån på grund av ägarens rusttjänst (det adliga frälset).

SOM SKATTEHEMMAN var Smedby storgård en "släktgård" i likhet med andra urgamla skattehemman. Lagen sörjde för att bondens egendom ej finge säljas ur släkten så länge det fanns släktmedlemmar som var villiga att köpa. Jordägarens släktingar ("bördemännen") hade rätt att mot laga lösen igenbörda bortsålt, borttestamenterat, bortförpantat eller genom utmätning mistat gods. Detta var en rättsordning så gammal att den för-

lorar sig i förhistoriska dunkel.

På grund av detta förhållande blir varje gammalt skattehemmans ägarlängd – så långt det kan konstrueras – i all sin ofullständighet också en genealogisk översikt spännande över generationer. Smedbybonden Sibbe (kortform för Sigbjörn) och hans söner Vibjörn och Huskarl, av vilka den före ägde "Gunnes dotter" till hustru, levde alla på tiohundratalet, d v s i vikingatidens slutskede. Runstenarna ger oss här det första fragmentet av en ägarlängd.

Den följande luckan spänner emellertid över inte mindre än fyra sekler, till dess året 1470 markerar en ny utgångspunkt. Smedby storgård har blivit "skattevrak", d v s bonden har tre år å rad inte förmått gälda sin utskylder. Bördemannen Laurens Mattsson, osagt varifrån, är den som kommer emellan och löser in släktgården. Från 1470 är det nu han som är ägaren. Hans anknytning till det släktsammanhang som framträder ur 1500-talets ägarlängd (alltifrån 1535) kan inte närmare fastställas.

FRESTAPRÄSTEN Aschaneus morfader Erik Person – Aschaneus skriver själv helst Peder och Pedersson – var bonde i Smedby år 1535, då de



*Smedby gård 2007*

fortlöpande jordeboksserierna börjar, och man finner honom omnämnd ännu 1579. Eftersom han var ingift i Smedbysläkten, har han inte kunnat stå för skattehemmanet i Smedby år 1535 utan att redan då vara måg till den förutvarande ägaren. Hans hustru är endast känd som "Anna i Smedby."

Om denna Erik Pedersson (Persson) vet man genom Aschaneus att han var bördig från Viby i Sollentuna, där hans fader Peder Eriksson och farfader Erik Pedersson hade levt som skattebönder under 1400-talet. Erik själv hade sonen Per, som övertog Smedbyhemmanet efter honom samt fyra döttrar, som alla blev bortgifta till gårdar i omgivande socknar: Mariet till Viby, Elin till Berga, Brita till Aske (Aschaneus mor) och Anna till Eneby.

Erik Perssons stora anseende visade sig bl a däri, att han i många år – belägg finns för åren 1545-1556 – innehade länsmanssysslan i Vallentuna härad och därför åtnjöt viss skattebefrielse. Hans änka hustru Anna uppnådde hög ålder att döma därav att gode män höll s k husskattning efter henne så sent som år 1599.

Sonen Per Eriksson, Aschaneus morbror, har 1589 eller tidigare tagit vid efter fadern. Det är om denne sin "salig moderbroder" som Aschaneus 1629 säger, att han för sextio år sedan, alltså omkring 1569, skar en "runstav" och för femtio år sedan "en runbok" om åtta blad. I båda fallen rörde det sig om runkalendrar. Dessa fanns kvar i Smedby efter Per Erikssons död, likaså fanns det i Smedby personer som förmådde läsa dem.

Om mågen Jöns Eriksson säger Aschaneus, att han väl förstod att använda runkalendrarna liksom även "hustrun, mitt syskonbarn" och de båda två sönerna och de två döttrarna.

I slutet av sitt liv upplevde Per Eriksson den olycka att hans gård brann ner genom vådeld, så "att han miste allt thet han ätte, allehände bohags-tyg, såväl som allt annat indöme." Detta hände år 1609 "dagen näst efter helge torsdag "(=Kristi Himmelfärdsdag) som var den 26 maj," och redan den 31 maj fick han häradsrättens intyg om "att han nu är uppå armod o. fattigdom kommen på sine gamble dagar, att han samma hemman ej utan flera års skattebefrielse upprätta kan," vilket till Kungl. Majestät hemställdes.

Ansökningen blev bifallen, men innan Smedby fick den lättnad det behövde, hann sexton månader förflyta och Jöns Eriksson, nu bonde i Smedby, klagade den 10 oktober 1610 sin nöd hos Karl IX. Resultatet blev "try års frihet, dock undantagande jonelagspenningar och vad till krigssakerne beviljat är"- landet befinner sig i krig med Danmark.

Skattehemmanets utsäde var 11 tunnor, frälsegårdens endast 4. Jöns Eriksson ägde 11 hästar, 20 nötfä, 43 får och 6 svin vid den inventering som företogs för boskapsskatten år 1626 – specifikationerna här kraftigt förenklade. År 1613 hade husbonden två drängar och matmodern tre pigor till hjälp i arbetet, men de följande åren minskades arbetsstyrkan först med en dräng, sedan med en piga och slutligen med ännu en piga, så att blott två tjänstehjon återstod 1618. Förändringen återspeglar kanske barnen Eriks, Pers, Marias och Annas uppväxt och mognande för arbetslivet.

TILL SINA FRÄNDER i Smedby hade Aschaneus som kyrkoherde stått i det bästa förhållande. Smedbyfolket å sin sida visade kyrkan stor frikostighet. Sålunda har Jöns Eriksson redan före herr Mårtens ämbetstillträde "låtit göra de två främsta manbänkarna, en åt främmande, den andra åt sig själv."

Ytterligare välvilja kom till synes vid de reparationer av Fresta kyrka, som Aschaneus igångsatte 1623. Två hantverkare härbärgerades då i Smedby från den 29 oktober: mästare Erik Clementsson snidkarl och Holm snidkarl, vilka där förfärdigade den nya predikstolen, den 5 november förde den



*Porten till Gunnes gård*

till kyrkan och den 6 snickrades predikstoltrappan. Andra arbeten som snickarna fick utföra för kyrkan var korskranket, som skilde koret från kyrkan, en rikt utstyrd anordning utan nutida motsvarighet, varmed man var sysselsatt ytterligare en vecka, till den 15 november.

I Smedby blev stockar klivna till "chorens" syll och list samt de 20 spolarna med sina knoppar svarvade. Där tillverkades också de s.k. bokstolarna. Allt detta bekostades nu visserligen inte av bonden Jöns i Smedby. Kyrkan betalade honom för de två tolfter "sågebräder" som gick åt till arbetena och ersatte honom också med en tunna korn för kosthållet åt snickarna under de nio första dagarna.

Men Jöns bidrog till en början med 2 st sågebräder, som han ej tog betalt för, och han höll arbetsfolket med mat och öl under de sju dagar då de arbetade med bokstolarna. Därutöver bekostade han och hans hustru ytterligare bänkar i kyrkan. "Kyrkegångsbänken som man kallar den" d v s hedersbänken för hustrur som återtog i församlingen efter barnafödslar, men där ock de främmande kvinnopersoner som komma kunne stå" – den har, som Aschaneus säger, "hustru Anna Perdotter låtit göra och av kärllige vilja till all hövlighet och skickelighet i kyrkione den förärat åt kyrkione."

Hennes man Jöns säges samtidigt ha "låtit göra en snidkarekyrkobänk åt sin hustru och folk" d v s en motsvarighet på kvinnoisidan i kyrkan till den manfolksbänk för Smedby, som han förut hade bekostat.

TOMAS JÖNSSON skräddare i Smedby, blev föremål för tidens stränga kyrkotukt. Han tillhörde nu inte bondefolket i Smedby, varken på skattehemmanet eller det på frälsegården. Han var en "främling, en s k gästman". Vari bestod hans förseelse? Se bötesboken och hela akten i vigselboken, säger Aschaneus. Bägge är förkomna. Men kvar finns kyrkoräkenskapsboken. Tomas hade vanhelgat "store bönedagen", varit borta från kyrkan en hel sommar samt begått "hastigt sängelag" med sin blivande hustru Elisabet. Hans straff blev 5 daler 8 öres böter till kyrkan; domen har avkunnats av sockenstämman under Aschaneus ledning.



*Gunnes gård*

Jöns Eriksson i Smedby "avsomnade i Herranom Christo" den 1 april 1629 och begrovs sju dagar senare. Hustrun skänkte 4 daler penningar i runt kopparmynt till det fortgående underhållet av kyrkans inventarier.

På den tiden lades inte endast präster och adelsmän till vila under kyrkogolvet utan även de förnämsta av bondeståndet. Jöns Eriksson i Smedby hedrades med att få ligga under högra sidans främsta bänk, där han hade haft sin plats i livstiden. Hans hustru Anna Persdotter jordades i sinom tid sammastädes, och arvingarna "gåvo efter henne kopparmynt 7 daler, efter hon och hennes man Jöns äre uti kyrkiomannabänkarna begravna" (beloppet erlagt den 3 november 1634).

Bägge sönerna gifte sig och bodde kvar i hemmanet, men senast 1640 har den äldre av dem, Erik, dragit sig tillbaka som "fördelskarl" och lämnat gårdens huvuddel åt Per, som lik fadern hade en hustru Anna. I Erik Jönssons hem uppväxte sonen Erik Eriksson och i Per Jönssons unge Per Persson.

PER JÖNSSON omtalas inte längre än till 1666, och från 1667 står hustru Anna för hans hemmansdel. Kusinerna Erik Eriksson och Per Persson hade 1694 var sin hälft av skattehemmanet. Erik är då änkling och har 1685 betalat 30 daler för att få sin hustru begravnen i kyrkans kvinnfolksbänk. År 1702 är hans tid ute, och kyrkoboken vet berätta, att "ifrån Smedby" är efter salig gamble Erik Erichsson givet för gravens öppning 6 daler.

Från och med år 1664 utgjorde Smedby skat-



tehemman en båtsmansrote tillsammans med Dyvinge och Erlesunda (Älvsunda). En lantmäterikarta från 1736, att båtsmansstugan låg på landsvägens östra sida, nära rågången mot Grimsta (Bollstanäs). Roten var nr 13 under Södra Roslags kompanis andra del; ordinarie båtsmannen hette från och med 1740 alltid Dyfving och den s k fördubblingskarlen från och med 1742 likaledes oförändrat Smedman. Till och med ordinarie båtsman saknade tidvis boställshus i orten och bodde då i Stockholm; för dubbleringsmännen kan detta rent av ha varit regeln.

ROTENS ORDINARIE båtsman sommaren 1719, då ryska galärflottan hotade Sveriges huvudstad, var Johan Mattsson Holst. Han visade emellertid inte större pliktänsla än att i Stockholm rymma ur tjänsten. Den 20-årige Erik Andersson Lundberg, som ersatte honom 1720, drunknade samma sommar under tjänstgöring på örlogsfartyget "Cronskeppet". Fördubblingskarlen Johan Jöransson Smed (namnet hänvisar till Smedby) var ålänning; han hade antagits 1709 och tjänte ännu 1724. Under vakthållningen mot de ryska mordbrännarflopparna 1719-1721 tjänstgjorde han bl a på örlogsblokkhusen "Mars" och "Sjöspöket".

DEN FÖRSTE med namnet Dyfving var Anders Brynielsson, torparson, född i Eds socken, vilken antogs 1740, fastän helt utan sjövana. Under finska kriget 1741-1743 fick emellertid roten gång på gång skaffa nya karlar. I mars 1742 inmönstrade Matts Ersson Dyfving på Skeppsholmsvarvet; i maj har han gått till sjöss med coopvaerdiesskeppet "Emanuel" och i juli skickats i land från svenska örlogspråmen "Svenska Lejonet" som sjuk. Hans efterträdare Johan Danielsson Dyfving kommenderades i mars 1743 till galären "Waksam", varifrån han rymde, och knappt hade han den 17 maj – efter avtjänat arbetsstraff – tagits ombord på skeppet "Fredericus Rex", förrän han rymde därifrån också den 19 maj. Rymningarna får väl ses som symptomatiska för den dåliga disciplinen under detta krig. Johan Danielsson hade 1742 varit rotens fördubblingskarl och som sådan burit tillnamnet Smedman.

Under pommerska kriget 1757-1762 sysslade båtsmannen omväxlande med varvsarbete i Stockholm eller Karlskrona och med kommenderingar

till Pommern. Ett halvårslångt straffarbete i ankarsmedjan gjorde att Erik Ersson Dyfving våren 1758 inte följde med sina kamrater till Pommern. Senare det året kommenderades han till varvsarbete på Skeppsholmen och åren 1759 och 1760 till likartat arbete i Karlskrona. När vintern kom fick de hemförlovade båtsmännen anträda den långa marschen till hemorterna. Först 1761 kom Dyfving ut till Pommern. Fördubblingskarlen Jakob Smedman omtalas 1759 som sjuk i Karlskrona, och hans nummer var följande år vakant.

ALL SANNOLIKHET talar för att det gamla släktsammanhanget från medeltiden, 1500-talet och 1600-talet fortsätter in i nutiden och förbinder i orten ännu levande personer med de gamla bondsläktarna i Smedby. Kontinuerliga uppgifter om skattehemmanets ägare under 1700- och 1800-talen har inte stått till buds för denna översikt, men skulle – om de bragtes fram ur de för dessa århundraden allt innehållsrikare arkiven – säker-



*Den gamla brunnen vid Smedby*

ligen styrka antagandet. Hela tiden är det personer ur allmogen som oavbrutet äger och brukar skattehemmanet Storgården eller Östergården i Smedby, numera kallat Smedby nr 1.

År 1722 var denna gård delad på tre ägare, av vilka en hade hälften och de andra varsin fjärdedel. År 1752 har en fjärde tillkommit därigenom att en av fjärdedelarna har upplösts i åttondelar och år 1761 en femte genom att de halva hemmanet blivit två fjärdedelshemman. År 1807 har denna process fortskridit så långt, att ingen hemmansdel är större än 1/8 och den minsta så liten som 3/32 dels mantal; delägarna är då sex till antalet. År 1817

har de blivit sju. Senare delningar studeras bäst i lantmäteriets jordregister, där nr 1 år 1926 hade hunnit uppdelas i 44 olika fastigheter, betecknade med bastalet 1 och exponenterna 1-44.

FRÄLSEHEMMANET Smedby Lillgården eller Västergården har föga berörts i det föregående. Frälsehemmanet gällde för 3/8 mantal medan skattehemmanet var ett helt mantal. Det hade under århundraden gemensam ägare med Vilunda, vilken by av gammalt var av frälse natur och 1680-talet blev säteri.

Även Smedby nr 2 undergick i senare tid varjehanda delningar och redan 1926 redovisar jordregistret 24 fastigheter under detta hemman, alla betecknade med bastalet 2 och någon av exponenterna 1-24. Några av dessa fastigheter uppträder med så krångliga mantalsbeteckningar (divisioner med talet 3/8) att man måste skriva dem som bråk med 5-siffrig täljare och 6-siffrig nämnare.

Äldsta torpet i Smedby var Rotskogen (läge okänt), vilket nämndes redan 1647. Torpet Rosendal finns utmärkt på 1736 års karta över Smedby och anges där som av ålder tillhörigt frälsehemmanet; det låg på stora landsvägens västra sida, norrut i byn. En milstolpe, utvisande 2 ¼ mil till Stockholm, fanns på den tiden något söder om Rosendal. Smedbylund nr 1 och 2 avsköndrades från Smedby nr 1 åren 1772 och 1879, och genom sekundäravsöndringar uppstod 1894 och 1903 Smedbylund nr 3 och 4. För den som växte upp i orten på 1910-talet, framstod de många småfastigheterna på det gamla Smedbys ägor som ett litet samhälle för sig, populärt kallat Johannisdal, efter en därstädes inrättad lanthandel. (Största gården i byn hette Johannesdal).

DET FANNS EN TID, då vår bygd var nästan

helt skövlad på skogsväxt – då byggnadstimmer måste införskaffas från andra landsdelar, under det att skogsmarkerna här i Stockholmstrakten i sin kalhuggna nakenhet låg öppna för milsvid utsikt, som t ex från det s k Sjukyrkoberg. Namnet förekommer för första gången på en lantmäterikarta från 1708 och betecknar den punkt, varest Smedbys, Grimstas, Sandas och Odenslundas ägor strålade samman. Därifrån ser man ingalunda några sju kyrkor i våra dagar, även om man förr kunnat göra det. Landskapet är sedan länge åter skogsbärande. Vad människorna fördärvade har naturen själv återställt.

#### *Tillägg:*

Upplands Väsby kommun köpte 1967 in Smedby gård från den dåvarande ägaren AB Optimus. Säljaren förbehöll sig rätten att nyttja vissa byggnader fram till hösten 1972, då kommunen övertog hela ansvaret. Ägorna omfattade 59 hektar. Huvudbyggnaden, som uppfördes 1840, men fick sitt nuvarande utseende 1934, efter att tidigare ha varit en mindre, faluröd byggnad, rustades upp, andra äldre byggnader blev rivna. De byggnader som finns kvar runt om, är från 1920- och 30-talet.

1968 gjordes en dispositionsplan för Smedby, 1971-72 röjdes skogen. Bebyggelsen kunde hållas inom rimliga gränser, om än ibland väl nära fornlämningarna. Smedbyparken inrättades och senare Gunnes gård, friluftsmuseet som är en rekonstruktion av en vikingatida gård, mitt i den unika kulturmiljön. I området finns fyra stora gravfält, sex runstenar och ett flertal andra fornlämningar, allt sammanhållet av ett forntida vägsystem. Kanske kan vi gå idag på delvis samma stigar som Sibbe, Gunne, Vibjörn, Erik Persson, Jöns Eriksson, båtsmännen och fördubblingskarlarna gick.

Red.

#### **Från den gamla goda tiden**

Två amatörfiskare i Väsbytrakten diskuterade sina erfarenheter:

- När jag var till Oxundasjön och fiska, fick jag en gädda som var två meter lång.
- Det var väl ingenting! När jag var dit fick jag opp en lykta och i den brann ljuset.
- Nädu, Kalle, nu skarvar du allt!
- Om du slår av en meter på gäddan, så släcker jag ljuset.



## Vid köksbordet med Lennart Carlsson



Väsby's okrönte dragspelskung, Lennart Carlsson, kan vi då och då se och höra på hembygdsgårdens farstukvist, vid öppet hus i advent, vid föreningens grötfest och i övrigt vid olika evenemang lite varstans i kommunen. Lennart har almanackan fullteknad och är inte helt lätt att få tag på, men en eftermiddag lyckades vi träffa honom hemma vid köksbordet för en liten intervju.

- "Hur länge har du spelat dragspel, Lennart Carlsson?"

- "Jag köpte mitt första dragspel 1948. Det kostade 100:-. Pengarna fick jag låna av min bror Arne."

Lennart har dragspelet kvar. Det står N M (Nordiska Musikförlaget) Solo Special på det och han spelar några takter. I mina öron låter spelet som nytt, fast det väl var begagnat redan vid inköpet. Lennart berättar vidare att han i elva-tolvårsåldern spelade fiol. Han spelade med i skolorkestern och läraren ansåg att Lennart hela tiden skulle spela andra stämman. Det tyckte inte Lennart var vidare roligt, eftersom han aldrig fick veta hur själva melodin lät.

Pappan och brodern Arne spelade munspel, men Lennart hade andra visioner. Han gav fiolen på båten, köpte sig ett dragspel och lärde sig att spela. I stort sett är Lennart självlärd. I sjuttonårsåldern

anmälde han sig till en kurs för att lära sig spela bättre. Men det blev för slitigt att efter jobbet cykla hem till Stjärnborg ute på Torsåker och sedan med dragspelet på ryggen cykla ner till stationen och ta tåget till Stockholm för att gå på dragspelskurs, så det blev bara en termin. Så mycket notkunskap blev det inte, men det går bra att ta ut melodier på gehör också.

Nästa dragspel kostade 600:- och mot löfte om avbetalning 100:-/månad lånades pengarna som tidigare ut av brodern Arne. Det dragspelet har Lennart inte kvar, det har han bytt in mot det dragspel han har nu, det tredje.

I början av 1950-talet var Lennart Carlsson med i SSU. Där ingick han i en trio – dragspel, fiol och bas – som spelade vid ungdomsdanser o.d. Han har också spelat på logdanser och vid andra sammankomster. Sedan ett tiotal år är han medlem i Bro Låtgille.

- "Hur många låtar kan du?"

- "Ett par hundra, skulle jag tro."

- "Vilka låtar vill folk helst höra?"

- "Ja, det varierar. Några melodier som jag spelar ofta är Drömmen om Elin, Sneseglarn och Mosippan. Födelsedagsvals till Mona är också populär."

- "Vilka är dina egna favoriter?"

- "Jag väljer nog Böhmisk polkett eller Värds-  
huset Hjorten."

- "För ett antal år sedan var ju dragspel inte så ansett bland spelmän – det ansågs finare att spela fiol och nyckelharpa. Har du haft någon känning av det?"

- "Nja, egentligen inte. Nu är ju allt sådant försvunnet och man kan komma med dragspel på spelmansstämmor överallt."

- "Du är inte bara intresserad av att spela utan även av att dansa, eller hur?"

- "Helt rätt. Mamma lärde mig att dansa hambo hemma på köksgolvet och sedan har dansen gått

vidare. Jag gick en tvåårig instruktörsutbildning och har lärt ut folkdans nu i mer än fyrtio år. I dagsläget har jag uppdrag hos Hässelby folkdanslag, hos PRO Väsby med internationell seniordans, hos Väsby folkdansgilles barngrupp och hos Kungsängens folkdansgille, där jag leder en ungdomsgrupp. På den tiden jag var med i Kråkis folkdansgille så dansade vi i USA, Tyskland, Frankrike, Skottland, England, Schweiz och Portugal och med folkdanslaget Fyrväpplingen kom jag till Tjeckoslovakien. Jag var med och startade hembygdsföreningens folkdanslag också.”

- ”Du verkar alltid vara i form?”

- ”Ja, dans och annan motion gör att jag nog har bra kondition.”

Lennart berättar att han har deltagit i större danstävlingar många gånger. Han har deltagit i Hälsingehambon elva gånger och bl.a. kommit på 73:e plats bland 1.500 deltagare. Upplandschottisen har han deltagit i fem gånger och Väst-

nylandsschottisen, som går mellan Helsingfors och Åbo, fick han och hans partner en gång en niondeplacering.

Under hösten har Lennart Carlsson varit i Japan på inbjudan av ett japanskt folkdanslag, som också bekostat resan. Svenska folkdanser har lärts ut och eftersom man även ordnat fram ett dragspel åt Lennart, så vet man nu hur Drömmen om Elin och Mosippan låter. Inför denna resa spelade Lennart Carlsson, Louise Bylund och Boel Odenberg in en cd-skiva att ha med som reklam.

- ”Vad är nästa projekt?”

- ”Ja, nu blir det snart grötfest i ladugården och då kommer jag dit med Bro Låtgille. Sedan blir det ett nytt år och då får vi se. Ta en bulle till, jag har själv bakat dem!”

Inga Lisa Gustafsson

## Vigsel vid Hembygdsgården 18 augusti



*Vigsel har ägt rum mellan Anders Sten och Monica Jacobsson. Söt brudnäbb var Anna-Carolina Jacobsson.*

*Vigselförättare:  
Lillemor Eriksson*

*Fotografer: Andreas Jidling och Anders Jacobsson.*

# Hur och vad man åt förr

Texter från Norra Vättersbygdens hembygdsförening (forts. från föregående nummer)

## Potatis

Potatisen är känd från mitten av 1600-talet. I början av 1800-talet blev potatisen mer allmänt odlad, i första hand som råvara till brännvin. Det var bristen på säd under dåliga år, som gjorde att man började äta potatis. Det sattes aldrig potatis så att det räckte till mat året runt. Sista potatiskoket gjordes när man satte potatisen, man skar ut bitar ur sättpotatisen som saknade grodd. Man skalade inte potatisen före jul. Potatisen delades i handen med kniven i lagom stora bitar. Bitarna togs på knivsudden och doppades i saltvatten, mjöl och kanske lite flott i stekpannan. Fick man en liten fläskbit till, hade man den på en brödbit. Potatis äts även på bröd eller mellan två brödbitar, eller man höll potatisen i handen och bet av den. Potatis och osockrat lingonmos var en vanlig måltid. Potatisen användes i första hand till föda först efter år 1855, när husbehovsbränningen förbjöds.

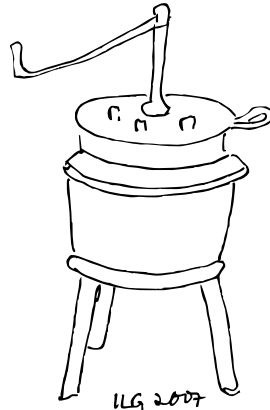
## Brännvin

Brännvinet är känt i Sverige sedan 1400-talet. Det användes till en början som medicin och kom i allmänt bruk ett par hundra år senare. Under 1700-talets slut och 1800-talets första hälft var det en vardagsdryck och superiet nådde sin höjdpunkt. Brännvinet brändes av säd tills man började odla potatis. Brännvinet hörde till livets nödtröft. I vardagslag drack man inte för att berusa sig. Det skedde bara vid festliga tillfällen. Om allt gick hyfsat och städad till under en fest, utan slagsmål och sönderrivna kläder, togs det som ett tecken på att gästerna fått för litet att dricka. Det var vanligt bland allmogen att männen och även kvinnorna började dagen med en brödbit och en sup. Man doppade brödet i brännvinet, som ansågs vara ett bra sovel. Tjänarna blev mer arbetsvilliga, om de fick en sup till frukosten, och det blev billigare att ge dem brännvin än sovel eller smör till brödet. Brännvin intogs vid alla måltider. Dranken från brännvinstillverkningen blev foder till kreaturen. Upprepade gånger förbjöds hembränningen, den så kallade husbehovsbränningen, men förbudet hävdes dock efter kort tid. År 1855 förbjöds dock

hembränningen definitivt. Bruket av brännvin avtog så småningom och ersattes av kaffet.

## Öl och svagdricka

Att våra förfäder var törstiga brukar förklaras med att de åt mycket konserverad, torkad, rökt och saltad mat. Öl bryggdes till slättern och till jul och till särskilda tillfällen, som bröllop och begravning. Den vanliga drycken hos allmogen var svagdrickat, kallat dricka. Det hembryggda ölet hade inte alltid högsta klass. Både öl och svagdricka var en maltdryck. I skogsbygderna gjordes dricka av blå enbär, men det var för simpelt att bjuda främmande på denna dryck



## Kaffe

I mitten av 1800-talet var kaffet känt i hela landet, även om det inte dracks var dag. När husbehovsbränningen förbjöds år 1855, blev kaffet en vanlig dryck. I stället för morgonmålets brödbit och sup, fick människorna nu börja dagen

med en kopp kaffe. Detta trängde in i kost- och festvanorna. Det är ingen överdrift att påstå att kaffet efterträdde brännvinet som svensk nationaldryck. Även det torftigaste fattighjon bytte ut en av del av sin fattighjälp i säd mot lite kaffe i handelsboden. Men kaffet var dyrt för gemene man, och många hade inte råd att dricka det rent. Man blandade kaffebönorna med rostat korn, råg eller ärtor ända in på 1900-talet. Ofta gjorde man avkok på bara säd, men man kallade ändå drycken för kaffe. Ett surrogat under kristider har cikoriarötter varit. Kaffet dracks förr oftast på fatet. Fatet skulle balanseras på fingertopparna. Där bitsocker fanns drack man på bit, man höll sockerbiten i munnen. Det försäkrades att kaffet smakade bättre på det sättet.

# En riktig post

DEN 20 SEPTEMBER 1866 öppnades en poststation med namnet Väsby. Järnvägslinjen Uppsala-Stockholm invigdes den 19 september samma år och öppnades för trafik dagen därpå. Sex andra poststationer öppnades samtidigt med den i Väsby utefter järnvägslinjen.

De första poststationerna i landet inrättades den 15 februari 1861 – alltså bara fem år tidigare än den i Väsby. Den 9 mars året förut hade Kungl. Maj:t genom ett ”nådigt bref” bemyndigat Kungl. Generalpoststyrelsen ”att å lämpliga ställen inrätta ett nytt slag af postanstalter, hvilka är ämnade att, såsom speditjonskontor, för mera aflägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor efter postexpedition” (d v s de största postanstalterna, som förestods av postmästare). De första poststationerna var till antalet 12 och endast en av dem var belägen inom Stockholms län.

POSTSTATIONEN I VÄSBY – ibland stavades namnet också Wäsby – behöll detta namn fram till den 1 juni 1919, då det blev ändring till Upplands-väsby. Den 15 maj 1939 ändrades benämningen till Upplands Väsby och den 1 april 1957 fick postanstalten en ”1” efter namnet i samband med tillkomsten av poststationen Upplands Väsby 2. Då hade poststationen för länge sedan – redan den 1 oktober 1923 – höjts till postexpedition av modell 1920 och den avtalsanställda poststationsföreståndaren utbytt mot en stationsmästare.

Postexpeditionen i Upplands Väsby är sedan början av 1950-talet förlagd under postkontoret i Sollentuna.

Av ett gulnat och delvis söndervittrat postortlexikon från 1883, ”utarbetat och utgifvet på föranstaltande av Kongl. Generalpoststyrelsen” får man veta att poststationen på den tiden var av klass II. Poststationerna var på 1880-talet indelade i fyra klasser, nämligen 1a, 1b, II och III. Med poststationer av klass 1a utväxlades försändelser med ett värde av högst 20.000 kronor och med poststationer av klass 1b försändelser, vars värde ej översteg 10.000 kronor, medan det högsta värdebeloppet för poststationer av de två lägsta klasserna var 5.000 kronor. Även postanvisningar

kunde man utväxla: för poststationer av de tre högsta klasserna var det högsta beloppet – hör och häpna – 50 kronor och för poststationer av klass III ännu lägre – bara 25 kronor.

ORTER MED NAMNET VÄSBY finns det gott om i det gamla postortlexikonet, inte mindre än 38 och dessutom sex med ”förnamnen” Lilla och Stora. I kolumnen för ortens ”beskaffenhet” finns det för det ”rätta” Väsby bara ett vågrätt streck, varför vi får vara nöjda med uppgifterna, att orten var belägen i Eds socken och hade både post-, järnvägs- och telegrafstation redan för 83 år sedan.

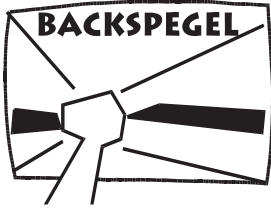
IBÖRJAN AV SEKLET förestods poststationen i Väsby av järnvägsföreståndaren Fredrik Kolm Lundberg, som var född den 16 december 1844 och blev föreståndare för den förenade post- och järnvägsstationen i Väsby 1883. Hans lön från järnvägen utökades med de 420 kronor om året, vartill postverket värderade hans postarbete. Postens utgifter för poststationen täcktes mycket väl av frimärkesförsäljningen, som exempelvis 1901 inbringade 2.449 kronor.

DE SVENSKA POSTANSTALTERNA är nu av tre slag, nämligen postkontor, som i allmänhet har större eller mindre förvaltningsområden och en postmästare som chef, postexpeditioner med en stationsmästare som föreståndare. En gemensam benämning för postkontor, postexpeditioner och poststationer är postanstalt. Såväl postexpeditioner som poststationer är – liksom lantbrevbäringslinjer och andra postanordningar – förlagda under ett postkontor.

Ovanstående artikel av signaturen ”Postier” stod att läsa i Väsby Nytt den 2 september 1966 inför poststationens hundraårsjubileum.

## Rättelser och förtydliganden till Hembygden nr 3, 2007.

Fotografierna från Messingenområdet är tagna våren 2006 av Klas Lundkvist. Fotografierna till kollaget av präster och pastorer är tagna av Birgitta Baumann.



## Hembygdsgårdens dag den 12 augusti

Vädret var ostadigt den här dagen. Den började fint för att sluta i ösregn. Trots det kom det runt 100 personer för att vara med om allt, som vi hade att erbjuda.

Tillsammans med Naturskyddsföreningen invigdes den fina Natur- och Kulturstigen, som visar på vad som finns på och runt hembygdsgården blandat med historiska fakta. I Zamores stuga visades filmer om Väsby respektive Bollstanäs förr i tiden. Ett trettiotal personer gick tipsrundan. Alla som har varit på hembygdsgården i sommar har sett blommorna som planterats runt flaggstången. Många har undrat varför vi har gjort det och nu fick vi svaret. Det är ett linnéanskt blomsterur! Carl von Linné hade den teorin att man inte skulle behöva ha ett ur för att se vilken tid det var på dygnet. Olika blommor öppnade sig och slöt sig vid olika tidpunkter och det skulle visa vad klockan var slagen. Kerstin Kéry guidade oss alla bland



*Kerstin Eng, Naturskyddsföreningen, och Kerstin Kéry, Hembygdsgårdens dag, inviger Natur- och Kulturstigen”.*

blommorna planterade enligt Linnés teorier. Han gjorde visst aldrig själv något blomsterur!

Den trevliga grytlappsutställningen, som funnits i salen i mangårdsbyggnaden sedan sommarcaféet öppnades i maj, rönte stor uppmärksamhet nu också. Många känner igen grytlappar från sin barndom, från farmors eller mosters kök, eller de ihopknåpade alstren från sysløjden. Tänk, vilken idérikedom det finns och så många kvinnotankar som virkats eller stickats in under årens lopp. En och annan manstanke också kanske?

Alla byggnader är alltid öppna under hembygdsgårdens dag och man kunde gå runt och ”botanisera” i sin egen takt, handla lite honung eller något från mjölkammaren och ta sig en kopp kaffe med hembakt till dragsspelstoner utförda av Sixten och Edvard, våra gårdsmusikanter.

Barbro Kvist

## Skördefest

Den 16 september var en frukt-, växt- och grönsaksmarknad anordnad vid hembygdsgården. Villiga köpare fanns det gott om. Många fick med sig en påse Blauhilde Starpurpur hem, en störböna som är vackert blå och som blir lika vackert grön vid kokning. Potatis, rödbetor, sticklingar och växter fanns också till salu denna dag liksom squash och tomat, svart vinbärssaft, honung, gelé och äppelchutney. Man kunde också inhandla gråpäron och olika sorters äpplen, bl.a. Maglemer, ett äpple som även en äppelallergiker kan äta.

I ett stånd kunde man få information om POM – Programmet för Odlad Mångfald – ett nationellt



*Eeva Kaplas gör reklam för POM*

program för att bevara genetisk mångfald bland odlade växter.

I hembygdsgårdens kök stod grönsakssoppan på spisen och efter soppan frestades med lingonkaka och äppelmuffins till kaffet.

Solen lyste över frukt och grönsaker. En fin dag för ett definitivt farväl till sommaren.

Inga Lisa Gustafsson

### **Bara glada miner hos Vikingalunkens deltagare.**

Ett femtiotal väsbybor hörsammade inbjudan från Friluftsrådet och Hembygdsföreningen till årets Vikingalunk i söndags. Deltagarna fick en stärkande promenad i vackert höstväder genom Fresta/Bollstanäs. Längs den fem kilometer långa slingan fanns kluriga tipsfrågor för såväl barn som vuxna om allehanda ting i naturen. Deltagarna fick också information om intressanta platser längs vägen. I Främjartorpet och vid badplatsen vid Bollstanäs skola bjöds på korvgrillning och fikapaus.

I spåret fanns både unga och gamla, pensionärer och barnfamiljer, barnvagnar och rullatorer. Slingan med start och mål vid Främjartorpet, f d Fresta fattigstuga innehöll många sevärdheter som Harby skola, Borgby prästgård, Bollstanäs idrottsplats, Frestadalen med betande kor, Sandagärde och Fresta kyrka.

Arrangemanget rönt stor uppskattning och flera av vandrarna uttryckte att detta var ett utmärkt sätt att komma ut och röra på sig och lära känna mer om sin närmiljö.

Vanja Edwinson



Vid Främjartorpet

### **Höstens bokloppis**

Ett intensivt sorteringsarbete föregick oktobers bokloppis i ladugården. Sorteringen resulterade i lådor med mängder av deckare, skönlitteratur, barn- och faktaböcker. Årets nobelpristagare, Doris Lessing, var representerad med sju volymer, vilka naturligtvis omedelbart hittade nya ägare. En del "gamla godingar" fann också nya läsare

Trettiofem personer passade på att dricka kaffe och vila benen mellan raiderna i boklådorna.

Bok- och kaffeförsäljningen inbringade 2.950:-

Inga Lisa Gustafsson



Bild från bokloppis

### **Årets vandringar.**

2007 är det år då hembygdsföreningens vandringar bara blev två till antalet.

Vårens vandring genomfördes i kommundelen Bollstanäs.

Vi kallade den för "Vandring i gamla Bollstanäs".

Mot bakgrund av att Bollstanäs står inför en total omvandling, särskilt norra delen, var intresset stort.

28 personer infann sig denna soliga måjsöndag. Vandringen började och slutade vid Bollstanäs skola.

Flera av vandrarna var gamla bollstanäsbor och de kunde berätta en och annan skröna, berätta var de bott och hur det gick till när pappan byggde och med häst och vagn hämtade virke och annat vid Upplands Väsby station för hemkörning.



Nu var mångens barndomshem ombyggt eller tomten styckad.

Vid sjön Norrvikens strand, längst ned vid Fiskarvägen tog vi en välbehövlig fikapaus till värvågornas kluckande.

Avslutningsvis vandrade vi Gamla vägen där vi passerade den sk Ryssvillan med sin rus-kiga mordhistoria. Så småningom återkom vi till utgångspunkten vid skolan efter en härlig promenad.

### **Kyrkovandringen.**

I år var det Eds kyrkas tur att vara utgångspunkt för den traditionella kyrkovandringen i Allhelgo-nahelgen.

Vi vandrade genom Eds allé, förbi Hem-bygdsgården och vidare ned mot Stora Wäsby barockträdgård och stannade för att se på den av hembygdsföreningen planterade linden vid Lin-nejubileet den 12 maj i år.

Tyvärr har vi inte möjlighet att se vårt ståtliga slott, Stora Wäsby, men kom efter en omväg till den vackra allén för vidare vandring till Ham-marby kyrka där vi får komma in i kapellets förrum för att äta vår medhavda matsäck och vila benen.

Numera ingår ett besök vid Hugo Sabels grav på Hammarby kyrkogård.

Den fortsatta vandringen gick i åkerkanten på det nylagda stråket mot Almungevägen där vi såg på det vikingatida vadstället och runstenarna som står på var sida om vadet.

Så fortsatte vi längs gamla Skälbyvägen fram till ruinerna av Bonnlunda, den omtalade festplat-sen vid Vallentunavägen och strax därpå var vi framme vid Fresta kyrka och årets kyrkovandring hade därmed nått sitt slut.

Kjerstin Björkman  
vandringsledare

### **Sommarcaféet 2007**

För sjunde året i rad, från den 20 maj till den 19 augusti, har vi haft vårt populära sommarcafé öppet. Vädret har varit lite opålitligt, som vi ju

alla vet, men det har inte hindrat våra trogna kaf-fegäster att komma både onsdagar och söndagar. Vid regn har man suttit inne i salen eller under asken eller äppleträdet i skydd av paraplyer. Vem räds lite dåligt väder?! Inte Väsbyborna i alla fall! Vi har haft drygt 850 kaffegäster.

Vi har varit många cafévärdar, som delat på ansvaret, att alltid ha öppet och servera kaffe med nybakta bullar och kakor. Oftast har vi också haft tid att småprata med våra gäster, vilket vi tycker är extra trevligt. I mjölkammaren har vi för andra året i rad sålt en hel del böcker och vackra ting, skänkta av våra medlemmar och andra ”välgörare”. Det blir ett välkommet tillskott i ”hembygds-kassan”.

Grytlappsutställningen invigdes den 20 maj och har varit ett trevligt blickfång i salen i man-gårdsbyggnaden. Ibland har det också bjudits på dragspel och sång.

Trots att våra hustomtar Kurt och P.O. klippt gräset ofta och hållit efter gräshögar och annat har vi fört ett ojämnt krig mot mördarsniglarna. De har mumsat på och tuggat i sig blommor och blader, inte minst i blomsteruret, men både gäster (läs Anna-Stina) och cafévärdar har ryckt ut med saxar och andra tillhyggen för att minimera antalet sniglar. Det tackar vi för!

Många tyckte att det var vemodigt när caféet stängde för i år, men vi lovar att snart öppna igen. Det är i skrivande stund bara sju månader dit. Håll ut, go´vänner!

Barbro Kvist  
caféansvarig



*Lille Silvio från Berlin fikar med Renate och Wolfram Wühle*

## Äldre ord och uttryck, som använts i våra trakter

(forts. från föregående nummer)

”Dagsedel” = örfil

”Exmera = hålla tillgodo med. Ex. ”Välkommen till oss på en kopp kaffe, om ni exmerar”

”Hurvel” = örfil

”Kappe” = rymdmått ca. 4,6 liter. Ex. ”En kappe plommon”

”Karltokeg” = flirtig, lätt lösaktig kvinna

”Kraka” = hänga upp sädeskärvar på krakstör för torkning på åkern

”Krake, krak” = sädeskärvar hängda på krakstör för torkning på åkern

”Krakmandel” = nedsättande uttryck om mansperson. Ex. ”Han é en riktig krakmandel när det gäller”

”Kåv” = trädunge. Ex. ”Orrkåven” mellan Näle och Grana byar i Vallentuna socken

”Leddhål” = öppning i gårdsgård försedd med en konstruktion som endast medger passage av människor, men ej kreatur

”Luna” = hävstång av trä, t ex en ung gran. Användes vid stenbrytning.

”Låga” = perfektum av verbet ligga. Ex. ”Jag har låga vaken hela natten”

”Magdeburger mé smörjkoppar” = durspel av magdeburgerfabrikat med tonregister”

”Mullöga” = stor förtennad kopparbunke

”Myla” = släppa väder. Ex. ”Han går jämt och myler så det luktar illa”

”Måres” = imorse

”Mölja” = röra. Ex. ”Dom har ingen ordning alls, allting är en enda mölja”

”Oxgal’n” = brunstig ko

”Oxögon” = backsippor

”Piglock” = dragspel

”Pluring” = pengar

”Pluska” = portmonnä. Ex. ”Pluring i pluskan”

”Prevetet” = dasset (jfr privat)

”Prisnosig” = pigg, uppkäftig uppsyn hos en person

”Saker” = menstruation. Ex. ”Hon var rätt trött för hon hade sina saker”

”Sitta på tron” = sitta på dass

”Skänkar” = ben. Ex. ”Rör på skänkarna”

”Skyl-ar” = sädeskärvar resta stående mot varandra för torkning på åkern

”Slå ikring” = slå dikesrenar med lie

”Skala” = springa fort

”Skalle” = gott läshuvud. Ex. ”De é skalle på Johanssons yngsta pojke”

”Sloda” = liten brädkälke av enkel konstruktion

”Snöga” = snöa. Ex. ”De har snöga bra mycké i natt, å de kommer nog att snöga imorron också”

”Stage” = stått. Ex. ”Jag hade stage’ där och vänta’ på’n gott å väl en timma”

”Stog” = stod. Ex. ”De stog inte på, så dök räven opp bakom hönhuse”

”Stockpump” = vattenpump byggd av en ihålig trästock

”Stolplada” = hölada bestående av enbart av resvirke och tak, utan väggar

”Stöpe” = djurfoder, t ex gröpe, begjutet med vatten

”Supamat” = efterrätt

”Surhöna” = höna som ruvar fram kycklingkull

”Tors bockar” = åskans mullrande

”Trirolig” = lustig. Ex. ”Han é trirolig, Petterssons pojken”

”Utstofferad” = grannlåt, t ex broderier på klädedräkt

”Val” = mängdmått, 80 stycken. Ex. ”En val strömning”

”Fy vale” = verbal förstärkning av negativ känsla för något (jfr Usch!)

”Vart” = blev. Ex. ”Jag åt medicin, men de’ vart inge’ bättre”

”Vålm” = mindre höstack för torkning av höet på åkern vid god väderlek

”Vålma” = lägga ihop höet i mindre stack, vålm, för torkning på åkern

”Åmig, åme’ = skämd, illaluktande mat

”Åvvläjes” = överdriven, överdrivet. Ex. ”Han äter åvvläjes (mycke”)

Lars E. Jansson

# Gräskärret

## Väsby's första hockeybana

För 5 år sedan flyttade jag tillbaka till Väsby, och framför allt, Runby. Jag hade bott i Tyresö över 30 år. Förvandlingen i Väsby från en liten till en stor kommun, hade jag sett då jag besökte släkt och vänner.

Mitt nya hem kom att bli den plats, där jag som barn och tonåring lekt och vuxit upp, nämligen där nu Brf Övra Runby ligger. Där husen nu finns började "sagan" om Väsby Hockey, och det är lite om den jag vill berätta.

### 1940-tal

Första minnet jag har av isbana i området är den som låg i skogen norr om våra hus. Där fanns ett kärr som vi kallade Gräskärret. Små rester av den sanken marken finns kvar än idag, men utdikningen har gjort att nästan allt vatten är borta. På ett foto (från 1947 eller 1948) kan man se mig skotta snö med en hemgjord snöskrapa, "spiskrokar" på pjäxorna samt kläder enligt modet -47. Det som slår mig, när jag ser bilden, är storleken på kärret samt det hemsnickrade målet, som finns i bakgrunden.

Jag var mycket imponerad av de "stora" killarna som var där och spelade. Så hårt de kunde skjuta med sina hemgjorda, nästan riktiga hockeyklubbor samt att de hade en riktig puck. En sådan gick inte att köpa i Väsby på den tiden och för mig var det en "dyrgrip", som inte fanns i var mans hem. På Gräskärret fanns endast en puck och när den kom in i snön, var det bara att leta tills den kom fram igen.



*Kurt Frihammar på Gräskärret 1947 el. -48.*

Egentligen förstår jag inte varför jag höll till på kärret för jag bodde en bra bit därifrån. Jag var mycket yngre (8-9 år) är de stora grabbarna och det var mycket snö att pulsa i innan jag kunde få njuta av att åka skridskor. Några av de "stora" grabbarna har jag pratat med innan jag satte mig att plita ner mina hockeyminnen; Bengt Falk (som bott i vår förening och som gav mig många värdefulla tips) var en av pionjärerna på Gräskärret, Börje Åkerlind, bröderna Holst och Sven-Axel "Putte" Pettersson samt några andra. En av de mest drivande var Gunnar Friman och hans bror Stig, "Stibben" som vi kallade honom. Frimansönerna bodde på Långtomten och var väl förtrogna med kärret. Från Långtomten kom virke som målen tillverkades av och även snöskyfflarna. Bengt har berättat att Gunnar Friman förmodligen var den person som skaffade puck, snickrade med målen m.m. Han var en drivande kraft, en kille som älskade att idrotta. Detta var alltså 1940-tal.

### Början av 1950

Några år senare utvecklades intresset för hockey i Runby (och i Sverige). Planerna på att spela med sarg tog fart och ett kärr, som låg mitt emot trädgårdsmästare Sundkvist tyckte vi var en bra plats att göra något av. Nu var inte de stora grabbarna med utan en helt ny generation av killar på 12-13 år och uppåt. Där var trädgårdsmästarens Arne, bröderna Sune och Kurt Karlsson (som bodde i röda huset, där Lövstavägen svänger av från Bromsbodavägen), Jan-Olov Ericksson, Åke "Slaktarn" Åkerlind, jag själv och faktiskt Tore "Tusse Holst från "di gamle". Det var mycket ungar som var med och åkte skridskor, men den "inre kretsen" som bara ville spela hockey, var bland de uppräknade.

Det kom mycket vatten rinnande från skogen, så vårt arbete från början var att dämna upp och få vattnet att stanna på plats. Vi lyckades ganska bra, men ibland när dammen var fylld, hände det att de uppstaplade grästuvorna for iväg och vattnet rann ut. När kylan kommit var ju allt frid och fröjd och vi njöt av vår is. Vi visste att man skulle ha sarg



*Stående fr. v.: Gert Eriksson (Lövsta gård), Sune Carlsson, Arne Sundqvist (trädgårdsmästarens son), Jan-Olov Ericsson, Åke "Slaktarn" Åkerlind, Leif Tapper (ende man som inte bodde i Runby).*

när man spelar hockey. En riktig sarg var inte att tänka på, men en låg "liten en" kunde väl duga? Vi for ut på bygden för att tiggas brädor och se, snart hade vi en låg sarg längs längsidorna. Riktigt avancerat blev det när någon i gänget började prata om belysning (tror det var Janne). Ett sådant projekt på den tiden vore närmast att jämföra med att bygga tunnelbana från Väsby C till vårt bostadsområde. Alltså fullt möjligt men..... Vad tror ni hände? Janne pratade med sin pappa, som jobbade på Elektro Helios, och Alvar som han hette, bistod med diverse elprylar och med hjälp av linor mellan tallar och granar, ström i en elkabel från Sundkvists snickarbod och med 5-6 lampor hade vi lyse över planen. Helt fantastiskt!

Efter ett par år gick faktiskt Väsby kommun in med hjälp när det gällde lyset. Från början fanns det en elstolpe, som delvis stod väldigt dåligt placerad. Den var innanför sargen på vår bana. Janne tog kontakt med dåvarande kommunalråd Gunnar Lindkvist och undrade om det "möjligtvis skulle gå att flytta stolpen"? Kommunrådet sa att han "skulle tänka på saken". Ärendet togs upp i fullmäktige och efter en tid var stolpen flyttad. Inte nog med det, kommunen hade satt upp nya lampor, många fler än vi hade från början och på den nya stolpen (som nu satt utanför banan) satt ett elskåp med strömbrytare och ingen elmätare. Det hade tidigare varit mycket noga med att man i samband med kvällsaktiviteterna tog ut en 25-öring av varje besökare för elen. Hur denna

redovisning och insamling gick till har jag inget minne av, men enligt Janne fungerade det under en kort period.

Nu hade vi is, en låg sarg, några lampor och en jäkla massa energi. Vi var lyckliga. Vi hade "gjort det" och vi kände oss faktiskt lite duktiga. En liten kur, typ "sockerlåda" att sitta i när skridskorna skulle på, fanns det också. Det blev en bättre bod så småningom och i den fanns det även en liten kamin.

Kunde vi spela hockey? Javisst! Men riktiga klubbor var inte var mans ägodel. Nu kommer det jag kanske minns starkast från den här tiden. Janne, som hunnit bli 14 år och börjat arbeta som kontorsbud på Sv. Bankmannaförbundet i Stockholm, travade en dag, med kepsen i hand, in på Sv. Hockeyförbundets kansli på Biblioteksgatan 11 och berättade om oss killar i Runby. Att vi var ett gäng grabbar, som brann för att spela hockey men inte hade pengar till riktiga hockeyklubbor, puckar m.m. Ja, riktigt hur han formulerade sig vet jag inte, men igen, vad tror ni hände? Javisst! Janne travade därifrån med 20 st riktiga hockeyklubbor, som våra bästa landslagsmän spelat med. Janne berättade att han hade ett jäkla arbete för att få hem klubborna på buss och tåg till Väsby. Detta var något helt fantastiskt. Jag minns att jag tog den klubba som det stod "Lill Lulle" på, vem vet vem det är idag? Alla klubbor var märkta med stjärnornas namn. Det var Hogge Nurmerla, Sigge Bröms, Sven Thunman, Vilgot Larsson, "Plutten" Andersson m fl.

Nu var det bara att spela. Vi utmanade killarna från Väsby och vann storsegrar mot dem, även lag från Runsa-Sättra utmanades och vi vann även dessa matcher.

Ganska snart efter det att vi börjat spela på kärret i Runby tyckte Janne (igen) att vi skulle bilda en riktig förening och därmed spela i ett seriesystem. Men hur gör man? Ingen visste. Nu måste vi fråga någon äldre människa om råd. Vi visste att en man från Väsby brukade vara hejklacksledare när ishockeylandslaget spelade på Stockholms stadion. Gunnar "Luta" Andersson var namnet. En eldsjäl när vi senare började spela i Väsby's färger och lagledare för VIK:s första A-lag.

En sen novemberkväll gick jag och Janne upp

till Gunnar och bad om hjälp. ”Snälla Gunnar, hur gör man?” Det bästa, sa Gunnar, är att ni bildar en sektion för ishockey i Väsby IK. Vi tackade och gick hem för att fundera på saken. Mitt minne från den här kvällen är att jag funderade mycket på ordet sektion, vad betyder det? Jag gillade inte heller att vi skulle bli en del av VIK.

Intresset för hockey var på uppgång i hela landet. Eftersom väsbykillarna och även de från Runsa-Sättra ville vara med, så bildade vi ett lag som var med och spelade i AT-cupen. Det var föregångaren till nuvarande S:t Eriks cupen. Nu var vi alltså ett lag (allians) som innehöll killar från hela storkommunen (kommunsammanslagningen hade skett 1952). Här fanns stommen i det som sedermera blev ett lag som spelade i Väsby's färger, men starten var i Runby. Jag minns inte vad vi kallade oss, när vi var med och spelade i AT-cupen och inte hur våra tröjor såg ut. Möjligen fick vi låna de tröjor som VIK spelade bandy i. Jag minns i alla fall att jag som stod i mål (var minst) hade bandymålvaktskydd och dessa var lån från VIK. Som suspensoar fick några tidningar räcka. Målvaktshandskar fanns naturligtvis inte, men jag fick låna ett par ishockeyhandskar av Arne ”Lunkan” Lundkvist (väsbykille som stod många år i AIK:s fotbollsmål. Han arbetade på dåvarande PUB:s sporthörna och hade därför lyckats köpa ett par. Till reducerat pris kan jag tänka. ”Lunkan” var aldrig med och spelade hockey.

Efter detta rinner tiden ganska snart ut för Runby Hockey. Janne och jag lägger trots allt fram frågan om en hockeysektion i VIK och senare, på årsmötet som Väsby IK håller på gamla Folkets Hus i Vilunda, så klubbar dåvarande ordföranden

Edvard Eriksson bifall för bildandet av denna sektion i Väsby IK.

För oss i Runby börjar nu en ny hockeyperiod. Kärret försvinner så sakteliga och nu finns inte så mycket entusiasm kvar för hockey i Runbygänget. Allt intresse vad gäller hockey riktas nu på en stor, riktig rink som kom att ligga vid dåvarande Optimusvallen.

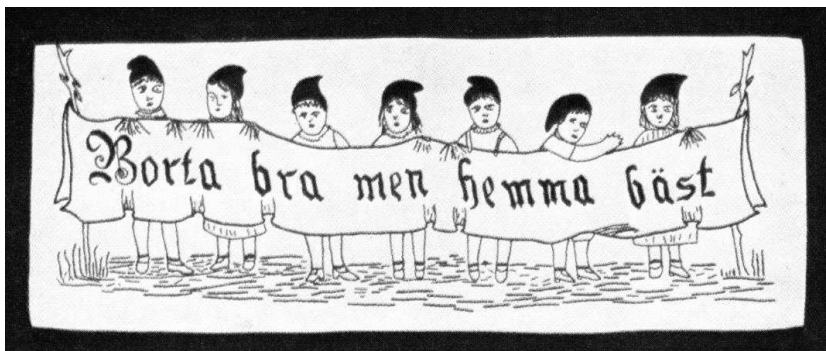
Många av killarna, som var med i Runby från början, följde inte med till det ”nya” i Väsby. Men tre Runbykillar var med i Väsby's första A-lag. Det var förutom jag själv, Åke ”Slaktarn” Åkerlind, och kan ni tänka er, även Tore ”Tusse” Holst, som ju varit med på Gräskärret.

Från den allians, som jag nämnde (och som nu regelbundet tränade tillsammans) var det däremot många som kom med i VIK från början.

När jag skrev ner mina minnen, så började jag så smått fundera över varför detta intresse för skridskoåkning och särskilt då hockey var så framträdande för oss grabbar här i Runby. Ja, kanske det finns en gemensam nämnare: Eds skola. Det var där magister Sven Dahlström varje år vid Luci tid gick ner på sjön med ispik och kollade tjockleken på isen. Om den var OK så började vi dagen efter, med eller utan klubba, våra lekar på isen. Jag tror att det var därifrån som mycket av vårt intresse kom. Alla killar som var med på aktiviteterna på kärret här uppe hade gått i Eds skola.

Kärret vi spelade på, med lyse och låg sarg, var beläget ungefär där det första av Väsbyhems hus ligger på höger sida, alltså något söder om busshållplatsen Runby Övra.

Kurt Frihammar



# Året runt i bilder



Januari

Kristin Thorrud från accessprojektet fotograferar föremål i salen.



April

Sven Odenricks ärevördiga skrivbord. Interiörbild från hembygdsgården.



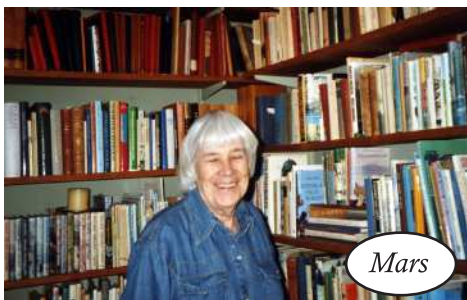
Februari

Kurt Norlin och Ingegerd Petersson sorterar böcker till bokloppis.



Maj

Alf Björkman och Rune Milde släpar fram humlestör vid hembygdsgårdens städdag.



Mars

Grattis Inga Engdahl 85 år! Inga kan också fira 30-årsjubileum som ansvarig utgivare för Hembygden.



Juni

Nationaldagsfirande. Picchus spelmän på scenen.



Juli

En modell av Linnés blomsterur har byggts upp runt flaggstången.



Oktober

Kjerstin Björkman visar hembygdsgården för en grupp från Café Q.



Augusti

Edvard Österlund och Sixten Edling underhåller sista kafésöndagen.



November

Prästhavren blommar i salen.



September

Hembygdsföreningen deltar i Väsbyhems hyresgästdag på Vilundavallen med tipstävling och informationsbord. I bild Kurt Norlin och Vanja Edwinson.



December

Gröffest – gratislotteri!

## Vid juletid, ett musikanterinne

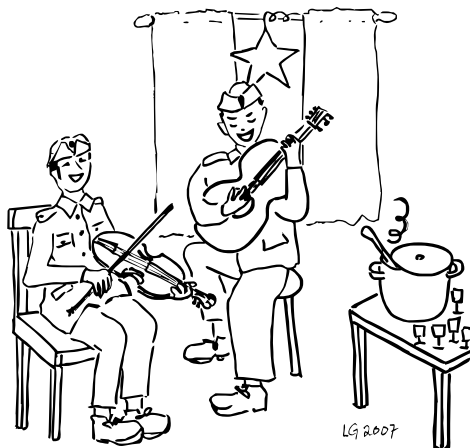
Under värnpliktstjänstgöringen vid FRA kom jag julen 1948 att ingå i den åtta man starka vaktstyrkan, som skulle finnas tillgänglig på förbandet under julafton och juldagen.

Fyra av de åtta manerna var musikanter av olika slag och dignitet. Där fanns de två akademiskt välskolade violinisterna Leo Berlin och Lars Frydén, som båda, trots sin ungdom, redan hörde till de yppersta utövarna i landet på instrumentet.

Den förre ingick sedan 1945 i Sveriges Radios orkester. Han var elev till mästarna Kulenkampff, Schneiderhan och Temiaka. Leo skulle med tiden komma att bli förste konsertmästare i Stockholms filharmoniska orkester och även framföra verk som solist i många stora, internationella sammanhang.

Lars Frydén hade fått sin utbildning hos professor Charles Bardel på Musikaliska Akademien i Stockholm och även bedrivit studier utomlands. Han skulle med tiden komma att som primarie leda en egen stråkkvartett och dessutom inneha en ledande post i Musica Holmia. Lars undervisade från 1958 i ensemblespel vid Edsbergs Musikinstitut.

Den tredje musikanten i vår vaktstyrka var Rune Eriksson, en duktig gitarrist och sångare i dansmusikgenren. Fjärde mannen i kvartetten var undertecknad.



Med anledning av julaftons betydelse fick vi vakthavande "bassar" äta en superb måltid, ett julbord som innehöll alla julens luculler. Vi fick även ta emot var sin julklapp, som vänliga människor skänkt till oss Kronans gossar.

Vår vaktjänst innebar att vi måste finnas på plats i ett par små logement i kasernen. De rymde fyra man vardera. Vakhållningen vid grinden mot vägen och den civila omvärlden där utanför skötes av en f d polisman, som satt i en liten vaktkur. Vid behov kunde han snabbt kalla på folk från vår vaktstyrka.

Vårt förband var ju verkligen hemligstämplat och därmed synnerligen intressant för främmande makter. Det kalla kriget mellan stormakterna pågick ju för fullt vid den här tiden.

Frampå julafton kokade vi en rejäl gryta med väl "spetsad" glögg. Ingredienserna hade vi själva inhandlat. Glöggen värmdes oss och stämningen steg i vaktstyrkan. Även vår vän, den ensamme polisen i vaktkuren, bestods en rejäl dos av den ädla drycken.

Jag hade tagit med min fiol till logementet och även Rune hade sin gitarr där. Vi plockade nu fram våra instrument och för att få tiden att gå, roade vi oss med att spela amerikanska evergreens på tu man hand.

Leo Berlin och Lars Fridén satt bredvid och lyssnade noga på vårt improviserade spel. När vi slutat spela, så utbrast den glade Leo spontant, vänd till mig: "Jag kan ta mig tusan inte förstå att du får ut så mycket ur fiolen med din handställning och stråkföring!"

Med vetskap om mina något "hemsnickrade" kunskaper beträffande fiolspel, så tog jag faktiskt Leos spontana replik som en liten komplimang.

Runes och mitt urval av melodier gjorde att samtalet gled in på begreppet jazzviolinister, bl a den danske jazzstjärnan Svend Asmussen. Han var en stor idol för mig, då som nu. Jag frågade våra båda närvarande konsertviolinister, hur de upplevde den danske kollegans repertoar och violinspel. "Han spelar sin speciella jazzrepertoar



på ett mycket tilltalande och improvisatoriskt skickligt sätt. Möjligen kan man kanske i någon mån ifrågasätta stråkföringen,” svarade Leo med ett brett leende.

”Oj,” tänkte jag, kan man verkligen ifrågasätta något hos min danske idol. Han som verkar så fulländad i sitt utförande, enligt min enkla mening.”

En stund senare, när julaftonen gick över mot natt, fick vi alla närvarande i vaktstyrkan uppleva en spontan framförd musikstund av de båda värnpliktiga signalisterna Berlin och Fridén.

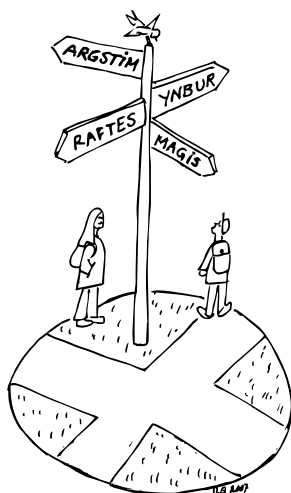
Leo lånade mitt instrument. Han behandlade min fiol på sitt speciella sätt med sådant kunnande och sådan virtuositet, som den aldrig fått uppleva

varken förr eller senare. Bland andra melodier minns jag att han framförde ”Schön Rosmarin” av Fritz Kreisler.

Leo ackompanjerades av stor följsamhet och musikalisk känsla av Lars Fridén på Runes gitarr.

Det vi fick uppleva var en helt unik, intim och välklingande liten konsert framförd på själva julaftonen av två stora musiker för ”den trängre vänkretsen”, det vill säga vi sex ”bassar” och en sergeant, hopträngda i ett litet logement. Det var en oförglömlig julkonsert, som följt mig i minnet genom livet.

Lars E. Jansson



## Hitta rätt i Väsby

Någon har kastat om bokstäverna på vägvisarens armar. Kan du lista ut vilka kommunalar pilarna hänvisar till?

Lösning på sid 30

### Från den gamla goda tiden

En nyfiken bonde uppåt Skånela stod en dag vid sin landsvägsgrind och fick se Lång-Luven (en av traktens luffäre) gå förbi med en stor säck på ryggen.

- Vart ska du ta vägen, frågade bonden.
- Åt helvete, var det vresiga svaret.
- Jaså, sa bonden, då kommer du inte tebaka idag då.



# Hammarby kyrkas skyddsängel

Enligt en gammal sägen skall Hammarby kyrka, som uppfördes på 1200-talet, vara ägnad åt ärkeängeln Mikael. I en inventarieförteckning från 1625 upptaget kyrkoherde Aschaneus bland annat följande: ”Korsfana för dödsprocession. Lik den gamla med en lång smal målad stång och dödsfana. Denna brukade fordom bäras för Lijk.”

Denna fana beskrivs ha följande utseende: ”På den ena sidan Maria med det lilla barnet Jesus och Elisabeth med fyra rader rosor och där mittuti ett rökelsekar. På andra sidan en bild av ärkeängeln Sankt Mikael som stred med draken. Därtill lika fyra rader rosor.” Denna fana finns icke kvar. Att döma av beskrivningen torde den ha varit ett intressant exempel på sengotiskt broderi eller målning. Eftersom denna dödsfana bär bild av Sankt Mikael, kan man dra den slutsatsen, att kyrkan redan från början ägnats den Helige Mikael för att åtnjuta den ängels beskydd för all framtid. En tidigare fana, lik den ovan omtalade, har kyrkan ägt.

Mikael är enligt bibeln en av de fyra eller sju ärkeänglar, som figurerar i senjudisk änglalära. Profeten Daniel betecknar Mikael *Bokmärkesängel* såsom furste för Israel, det vill säga folkets representant och skyddsängel. Som sådan ansågs han vara den främste bland änglarna. I den yttersta tidens strider skall Mikael försvara Israel. Den senare judiska litteraturen anför talrika exempel på Mikael's ingripanden vid historiska händelser, då han verkställer Guds befallningar. Han kämpar mot Samael, Israels fiende, och dömer avfälliga änglar.

Mikael's uppgift är att föra de himmelska räkenskapsböckerna. Samtidigt är han den himmelske översteprästen och förbedjare och representerar mildheten och nåden. I hans egenskap av medlare mellan Gud och folket riktades till och med böner

till honom. Han ledsagar de rättfärdigas själar till paradiset och den slutliga uppståndelsen skall han inleda med en trumpetsignal.

I Uppenbarelseboken II: 7 f. skildras Mikael och hans änglars kamp mot satan och dennes änglar. Mikael vinner den avgörande segern.

I konsten framställs Mikael som himmelsk följeslagare, senare utrustad med svärd och påk eller med basun.

Hjalmar Brolinson

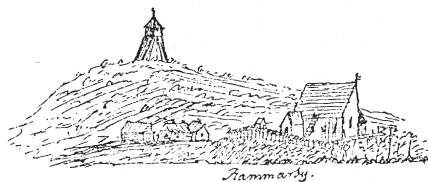
Kyrkoherde i Hammarby församling  
7/3 1969 – 1/2 1984.

Artikel ur Hembygden 1982.

I en broschyr om Hammarby kyrka från 1958 kan man läsa följande:

Av medeltida kultföremål fanns på 1600-talet kvar åtskilligt, som nu är försvunnet, bl.a. en Mariabild, en st. Göransbild samt en sorgfana med en bild av Mikael, stridande med draken. Tidigare funnos även Mikael'sklockor, gjutna till kyrkans invigning. Mikael hyllades i katolsk tid i Hammarby som ett skyddshelgon, och hans dag firades ännu på 1630-talet som socknens kyrkomässodag. Så långt fram som år 1770 ringde man så ihållande och kraftigt på Mikael'saftonen att stora klockan spräcktes, men klockaren, som naturligtvis fick stånda ansvar, slapp ifrån utan efterräkning. Mikaeliringningen synes sålunda kunna mäta sig med kungsringningen, eftersom samma öde träffande klockan vid dödsringningen efter Oscar I i augusti 1859.

Red.



(Fig. 1) Hammarby kyrka och klockstapel enl. O. Grau 1748.

# Min hembygd

## Vad betyder hembygd för mig?

En infödd Väsbybo betraktar förmodligen mig som en tämligen nyinflyttad utbölning. Jag har vid årsskiftet bott här i 29 år. Det kan ju tyckas som en rätt anseelig tid, men i hembygdssammanhang som en mycket kort tid.

Den dagen jag och min familj flyttade hit var det gnistrande kallt. Det hade länge varit riktigt kallt, runt 30 minus, och det var mycket snö. Vi kom från Göteborg, hade lämnat av vår son Johan hos mormor i Norrköping, och väntade på att flyttlässet skulle komma. Det kom inte, för flyttbilen hade frusit sönder och stod i Sollentuna. I huset på Vaxmyravägen höll en man på att städa. Jag minns att han putsade fönster och hela huset var utkyllt. Vi klagade på en del av den utförda städningen, men mannen var lika trevlig för det. När det stod klart att det inte kom några möbler den dagen, så erbjöd han oss att sova hos honom. Vi kände dock ett annat par i Väsby, så det ordnade sig med nattlogi ändå. Hungriga var vi också, men vi hittade till Runby torg och till restaurang Pimpernickel. Vi åt biff med lök och det var bland det godaste vi någonsin ätit.

Några dagar senare kom några grannar och bjöd in oss på middag. En annan dag gick Johan och jag till Oxunda torg och till Ica Runan för att handla. Marianne i kassan noterade att vi var nya kunder och bjöd på vindruvor. Vilken jättesnäll tant, tyckte Johan. Så där fortsatte vår första tid i Upplands Väsby. Idel trevliga människor, som hälsade oss välkomna!

Vi hade ju, som jag tidigare nämnt, bott i Göteborg under fem år. Många tycker att Göteborg är den trevligaste platsen i Sverige. Sveriges framsida säger göteborgarna om västkusten. Den här sidan, ostkusten, må vara baksida hur mycket som helst, men vi hade i alla fall kommit ”hem”.

Är det då bara Upplands Väsby, som är min hembygd? Självklart inte skulle jag vilja säga. Jag var ju över 30 år gammal när jag kom hit. Jag har flera ”hembygder”! Min födelsestad Norrköping, som jag tycker mycket om, är också min hembygd. Jag följer med vad som händer i

staden och min släkt och många vänner finns där också. Jag åker ”hem” till Norrköping likaväl som jag åker ”hem” till Väsby.

Under större delen av mitt liv har jag haft tillgång till ett sommarställe utanför Norrköping i en liten ort som heter Simonstorp. Där har jag tillbringat mycket tid under årens lopp. Först hos mina fastrar och farbröder, när de disponerade stället, och senare under 25 år som min familjs sommarviste. Där har vi plockat bär och svamp i mängder. Där har Johan och Katarina gått i simskola och haft sina sommarkompisar. Det var mitt andningshål när jag arbetade som mest. Simonstorp är en annan av mina hembygder.

Min familj hyrde under min barndom ett sommarställe i Doverstorp vid sjön Glan. När skolan slutade gick flyttlässet till ”landet” och där var vi till dess att skolan började igen för hösterminen. I minnet en enda lång räcka av soliga dagar med bad och lek. Fast visst regnade det också och det var inte så kul att cykla och hämta mjölken vid ladugården när det ösregnade. När jag så småningom gifte mig blev det i Risinge S:ta Maria kyrka, den kyrka dit vi under alla år åkt för att lyssna på musikandakt på lördagkvällarna i juli, och som fått en plats i mitt hjärta. Det är ytterligare en hembygd!

Vad är det som gör att jag betraktar alla de här platserna som min hembygd? Uppsala och Göteborg, där jag tillbringat fem år vardera, betraktar jag inte som min hembygd. Det är ju i sammanhanget kort tid, men jag trivdes i bägge städerna. Däremot tror jag inte att jag någon gång kände att jag kom hem när jag kom dit. Jag var bara där tillfälligt kändes det som!

Det är så många faktorer som bidrar till att man känner sig hemma någonstans. Vänliga människor, hur man blir bemött när man kommer dit och att man finns i ett sammanhang där man betyder något. Det tror jag är det mest väsentliga för mig. Dessutom betyder naturen mycket. Jag vill känna igen mig i min omgivning och kunna se var det kan finnas svamp och bär.

Det finns fortfarande mycket att upptäcka i Upplands Väsby för mig och jag ser fram emot nya spännande promenader i skog och mark. I år har jag och min man hittat nya svampställen. Vilken lycka!

Eftersom jag är mycket intresserad av geografi vill jag gärna veta så mycket som möjligt om platsen jag befinner mig på och var den befinner sig i världen oavsett var. Just nu är den platsen Upplands Väsby och med glädjen att vara engagerad i hembygdsrörelsen får jag möjlighet att ta reda på mer om min senaste hembygd. Kanske också vara med och utveckla tillgängligheten för fler att upptäcka sin hembygd.

Barbro Kvist

## En julbordsklassiker

En av sångarna vid Kungliga Operan i Stockholm på 1870-talet var Per Adolf Janson (1844-1889). Han var fiskarson från Östergötland, kallades Pelle och var en riktig festprisse. Efter operaföreställningarna brukade han bjuda hem sina vänner på en sen bit mat. Sedan barndomen var Pelle Janson van att äta sill och ansjovis och som tilltugg till öl och snaps serverades vid dessa tillställningar som oftast en sorts låda, där

ingredienserna i huvudsak bestod av potatis, lök och ansjovis.

Den hemgjorda vickningen blev så uppskattad att den fortlever än i dag, kallad Jansson frestelse – egentligen Jansons frestelse – och har blivit en klassiker på det svenska julbordet.

Inga Lisa Gustafsson

Källor: Ovensjöparken, Nordisk Familjebok 1910, Antikvärlden.

---

## Almqvistaren

Hälften – jag försäkrar – av alla våra kläders nötning kommer av deras borstning, piskning, gnuggning, tvättning, brötning.

Ville vi låta bli allt detta spektakel, skulle kläderna räcka, likt mirakel ända till dess vi slutligen stå med samtliga våra persedlar på gravens brädd eller så.

CJL Almqvist, ur Sesemana



## Nya rutiner för medlemsavgiften.

Med detta nummer av Hembygden får du som är medlem ett inbetalningskort för medlemsavgift 2008.

Medlemsavgiften som för 2008 är 125:- kronor per medlem betalar du in på vårt plusgiro. Plusgironumret är förtryckt på inbetalningskortet.

På inbetalningskortet finns också nyheten MEDLEMSNUMMER.

Om du betalar via internet skall du använda ditt medlemsnummer där utrymme finns för meddelande.

Betalar du för fler än en medlem så ange även det medlemsnumret.

## Vikingalunken - rätt svar & vinnarna

1. Skagen på Jylland möts två hav, vilka? - Skagerack – Kattegatt (1)
2. Vad är detta? - Blombärgarlav (x)
3. Vad är detta för fågel? - Berguv (1)
4. Vad heter växten? - Marton (x)
5. Vilken författarinna har skrivit om dessa personer? - Elsa Beskow (x)
6. I vilken ruta på kartan finns Bruksvallarna? - Ruta 7 (2)
7. Vilket är kattens bäst utvecklade sinne? - Synen (1)
8. Det här trädet kallades förr Barrlind. Vad är det? - Idegran (1)
9. Vad symboliserar denna bild? - Rädda Barnen (1)
10. Mannen på bilden skördar en tistel, som är en delikatess. Vilken? - Kronärtskocka (1)
11. Hur många sjöar finns i Upplands Väsby kommun? - 6 (x)
12. Var ligger Upplands Väsby kommuns högst belägna naturliga punkt 63,2 möh. - Vid Hjalstatorp, Edssjön (2)

Vinnare blev:

### Vuxna:

12 rätt	Eva Michal	Army Swiss Knife
11 rätt	Helge Ahlberg	Buff
10 rätt	I-B Kendrick	Vikbart sittunderlag
10 rätt	T Björkman	Sportsockor

Leve de vänliga tomlarnas skara.



Lyckligt det hem där de bygga och bo.

## Väsbykännare ur tiden.

Det tunnast ut i leden av ”gamla” Väsbybor!

För några år sedan avled den mest aktive av våra egna hembygdsmän Hugo Sabel.

På bibliotekets dag hedrades Hugo med en minnesutställning om honom och hans verk som hembygdsforskare.

I mitten av september avled Johan Curman också han en betydelsefull hembygdsman i kommunen.

Boken ”En bok om Upplands Väsby” var han medförfattare till. Bland annat har han svarat för skildringen av våra dagars Upplands Väsby. Boken utkom första gången 1973.

Skrifter om Väsby av och med Hugo Sabel och Johan Curman finns att köpa på biblioteket och i Informationscentrum.

Kjerstin Björkman

# Julkorsord 2007

1	2	3		4				5		6		7	8	9
10			11					12			13			
14				15	16					17				
18								19		20			21	
					22								23	
24			25					26					27	
			28											
			29			30		31		32		33		
34		35							36			37		38
39								40		41			42	
43				44		45								
		46	47									48		49
50	51		52			53		54	55		56			
57				58	59					60				
		61												

Konstruktör: Lennart Hedlund. Lösningen insändes senast den 10 januari till: Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby

Svar på tävlingen ”Fönster mot Väsby”

Lösning till Hitta rätt: från sidan 25::

Afroditestatyn står vid ån nedanför Marabou-byggnaden. Vinnare:

Grimsta, Fresta, Runby, Sigma

Karin Rosberg

Sten Larsson

Karin Andersson:

## Vågrätt

- 1 Radikal
- 4 Önskas alla en ...
- 7 Modernare skall
- 10 Välkänt Skåneföretag
- 12 Där får man färg?
- 14 Tsarens son
- 17 Kan man under bördan
- 18 Noggrannhet
- 19 Är det ej härhemma
- 22 Grundades 1749
- 23 Trygve
- 24 Kan ha 2.8 viktprocent
- 25 Bulgariskt mynt
- 26 Kan man noll
- 27 Vikt
- 28 Sägs vara färggrann
- 29 Tönt
- 31 Har vissa insekter
- 34 Vill husmor ha ordentliga
- 36 På grund av att
- 37 Tidigare stort Väsbyföretag
- 39 Skyнке
- 41 Skridskounderlag
- 42 Den ljusare delen av ett dygn
- 43 Kvalster
- 45 Bör man ha en
- 46 Slumrande
- 48 Kan saken vara
- 50 Ej roligt att ligga i
- 52 Hjälporganisation
- 53 3 fot
- 56 Startar många
- 57 Är stickig
- 58 Hölls till 1975
- 61 Önskas som avslutning

Lösning till föregående nr.

Vinnare i nr 3, 2007  
 Bosse Appelgren  
 Ulla Öhgren  
 Rune Milde

## Lodrätt

- 1 Tur i modern tappning
- 2 Skrivs nog många inom kort
- 3 Sjunger i bakgrunden
- 5 Kul leksak av ungerskt ursprung
- 6 Alan
- 7 Finare sej
- 8 Sagofigur
- 9 Öresundsö
- 11 Tidigare Ceylon
- 12 Kommer på besök ibland
- 13 Känd sådan fanns i Notre-Dame
- 15 Där fanns välkänd bank
- 16 Specialbutiker sålde sådana förr
- 20 Behövs kanske?
- 21 By
- 30 Drake
- 32 Vill man ha ibland
- 33 Simpel
- 34 Vill man helst ha en mindre
- 35 Likgiltig
- 38 Singel
- 40 Bereda ost
- 44 Heter månget hotell
- 45 Återigen
- 47 Härkomst
- 48 Kan man om hjälp
- 49 Älva, typ
- 51 Fortfarande
- 54 Stod förr på telefonhytterna
- 55 Hjältedåd
- 59 Se 54
- 60 Östersundstidning

1	L	2	Ö	3	S	4	N	5	U	6	M	7	M	8	E	9	R	10	K	11	Ö	12	P	13	A	14	R	15	E
16	S	17	K	18	Ö	19	P	20	P	21	O	22	R	23	I	24	U	25	T										
26	S	27	K	28	Ä	29	R	30	P	31	O	32	P	33	Ä	34	D	35	A	36	L	37	E	38	N				
39	T	40	O	41	R	42	R	43	T	44	L	45	A	46	C	47	K	48	S	49	L	50	A						
51	O	52	S	53	T	54	B	55	Ä	56	G	57	A	58	R	59	E	60	S	61	Ä	62	S						
63	R																												
64	T	65	R	66	U	67	M	68	E	69	L	70	D	71	G	72	R	73	E	74	T	75	V						
76	I	77	M																										
78	N	79	A	80	B	81	O	82	T	83	R	84	A	85	T	86	B	87	E	88	R	89	O						
90	G	91	R	92	Ä	93	N	94	S	95	F	96	T	97	F	98	R	99	A	100	N	101	K						
102	T	103	R	104	A	105	N	106	C	107	E	108	S	109	S	110	P	111	A	112	T	113	R						
114	S	115	L	116	I	117	L	118	O	119	T	T	120	V	121	E	122	P	123	A									
124	K	125	L	126	I	127	P	128	P	129	J	130	A	131	N	132	N	133	E	134	U	135	R	136	E	T			
137	A	138	G	139	A	140	K	141	A	142	G	143	A	144	R	145	P	I											
146	M	147	T	148	Ä	149	N	150	D	151	A	152	N	153	D	154	E												

# Hugo Sabel uppmärksammad

På bibliotekets dag den 6 oktober uppmärksammades hembygdshistorikern Hugo Sabel med en minnesutställning.

Hugo donerade sitt arkiv till biblioteket och de två representanterna för Bibliotekets vänner, Lisa Wendelius och Ann-Mari Rosén, som satt ihop utställningen, hade haft visst bryderi med val av bild och text ur det rikhaltiga materialet.

Minnet av Hugo hade samlats under rubrikerna "Riksantikvarieämbetet", "Runsökaren", "Upp-

täckaren", "Inventeraren", "Bevararen", "Folkbildaren" och "Rimsmeden". Ett inspirerat invigningstal hölls av kyrkoherde Stig Dellström.

Hembygdsföreningen och andra företrädare för Kulturralliansen var representerade i foajén utanför biblioteket, filmer från Väsby visades och folkdansgillet barngrupp tog en svängom i entrén. Helt i Hugos anda, det också.

Inga Lisa Gustafsson



Kyrkoherde Stig Dellström invigningstalar

## Flera ök- och smeknamn i Upplands Väsby 1935-1960 (se Hembygden nr 4, 2001)

Andersson i 7:an	Hattmakarn	Kramfors	Simba
Betjanten	Helge Masen	Kvickman	Slangen
Bolton	HSB-Lasse	Kålroten	Snutt-Julle
Bosse Rövarn	Irretuppen	Lapp-Anders	Spettet
Bryggar-Vicke	Jesuiten	Luta	Stibben
Droskan	Kalle Werner	Mjölnarn	Tjocka Frida
Experiment-Pelle	Kele	Målar-Gustaf	Tuppen
Export-Lasse	Kobran	Ris-Anders	Örta
Gift-Egon	Koch-Olle	Rulltårtan	
Göteborgarn	Kobärsa	Samariten	Lennart Hedlund

### TACK OCH HEJ!

Medlemsregistret har datoriserats under och hösten och medlemskortet i den bruna lådan är ett minne blott. Tack för alla trevliga medlemskontakter sedan 1984 och glöm inte att även i fortsättningen anmäla adressändringar o.d. till föreningen!

Inga Lisa Gustafsson, f.d. registrator



## Hyr lokal med atmosfär

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runby gårds LADUGÅRD till fest, konferens, dop, minnesstund, årsmöte, kurser m.m.

LADUGÅRDEN är en modernt utrustad och handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer. Tillgång till kök med utrustning för tillagning av enklare förtäring. Hörslina finns

LADUGÅRDEN kan hyras privat eller av organisation för enstaka tillfällen. Hyresansvarig ska vara lägst 25 år.

Eventuell avbokning måste ske senast 14 dagar innan tidigare överenskommet hyrestillfälle. Sker avbokning senare, debiteras en avgift med 450:-

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från pendeltågsstationen i Upplands Väsby. Det finns en stor parkeringsplats i anslutning till lokalen och buss 562, från pendeltågsstationens västra sida, stannar 150 meter från entrédörren.

### Priser

Halvdag (max 4 tim) 500:-

Heldag 900:-

*Reservation för prishöjningar*

### UTHYRNING

Ingegerd Peterson

08 590 347 76

Siv Rydén

08 590 333 46



*Foto: Gunborg Lejon*



*Foto: Gunborg Lejon*

## Upplands Väsby Hembygdsförening

Box 40 194 21 Upplands Väsby

## ANSÖKAN OM MEDLEMSSKAP

Datum

### SÖKANDE

Förnamn	Efternamn	Född år
Adress		
Postnummer	Postadress	
Telefon	Mobil	
E-mailadress		

### MEDSÖKANDE (ev)

Förnamn	Efternamn (om annat än ovanstående)	Född år
---------	-------------------------------------	---------

### YRKESERFARENHET/ INTRESSEN

Främst sådant som du bedömer kan vara av intresse inom föreningens verksamhetsområden.





**Upplands Väsby Hembygdsförening**  
**Box 40, 194 21 Upplands Väsby**  
**Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan**  
**Telefon 08-590 826 40**  
**Plusgirokonto 29 81 91-8**

**STYRELSE 2007-2008**

	Telefon
Kjerstin Björkman, ordförande	590 320 82
Klas Lundkvist, vice ordförande	590 936 81
Marianne Söderström, sekreterare	590 338 38
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Kerstin Kéry, ledamot	590 849 23
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Vanja Edwinston ledamot	590 344 66
Lena Melin, kommunvald representant	590 849 28

**ERSÄTTARE**

Karin Hemph, Maria Fälth, P O Mörkens  
Gun-Britt Welander, Roland Storm

**MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN**

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42
Carin Törner	590 870 69

**REVISORER ORDINARIE**

Lars Eklund  
Göran Sandberg

**ERSÄTTARE**

Barbro Fredriksson  
Anette Ehrnholm

**UTHYRNING AV LADUGÅRDEN**

Ingegerd Peterson	590 347 76
Siv Rydén	590 333 46

**Valberedning**

Roman von der Heide, Anna-Liisa Bergman, Solveig Flemmer

**[www.upplandsvasbyhembygdsforening.se](http://www.upplandsvasbyhembygdsforening.se)**